

Turvallisuus kuntien ja yksityisen sote-alan töissä

Juontaja: Tämä on Tapaturmavakuutuskeskuksen podcast Tutka-asema. Minä olen **Miia Maria Lahti** ja ohjailen tutkaa juontajana. Tapaturmavakuutuskeskus julkaisi tänä syksynä kunnan ja yksityisen terveys- ja sosiaalialan töissä sattuneista työtapaturmista analyysin ja sen kirjoittaja tietokanta-analyttikko **Janne Sysi-Aho** on nyt studiossa kertomassa meille aiheesta tarkemmin. Tervetuloa Janne!

Haastateltava: Kiitoksia. Tosi mukavaa päästä puhumaan tästä tärkeästä aiheesta.

Juontaja: Kerro vähän itsestäsi alkuun.

Haastateltava: Tosiaan tietokanta-analyttikkona Tapaturmavakuutuskeskuksella ja näiden tilastotietojen parissa puuhastellut jo 15 vuotta noin.

Juontaja: Ja nyt ollaan kiinnostavan asian äärellä, kaiken hyvinvointialueuudistuksen ja muun vuoksi. Eli kerro aluksi, että mistä tai mitä kirjoittamasi analyysi käsittelee?

Haastateltava: Se käsittelee oikeastaan poikkileikkaustilannetta siitä, millaisia työpaikkatapaturmia sattuu sekä kuntasektorilla että yksityisellä sotealalla. Ja tämä on aivan massiivinen paketti erilaisille tiedon tarvitsijoille ja tässä on oikeastaan aika iso problematiikka sen suhteen, että kuinka me saadaan se oleellinen tieto supistettua niin pieneen sivumäärän, että se mahtuu yhteen analyysiin, että aineisto olisi mahdollistanut ehkä kirjan.

Juontaja: Onko tämä eka kerta, kun olet tehnyt tällaista analyysia vai onko näitä tehty jo aikaisemmin?

Haastateltava: Ei, kyllä näitä on tehty useita kertoja. Esimerkiksi tälläkin aihepiirillä monesti. Osittain siksi, että tämä ydinviesti tässä ei ole meille mikään uutinen, eli tämä on pitkään jatkunut kehitys, johon me ollaan haluttu kiinnittää huomioita mitä täällä kuntasektorin ja yksityisen soten toimialojen työturvallisuudessa tapahtuu. Miksi tapaturmien sattuu yhä enemmän ja miksi tapaturmien taajuudet nousee yhä.

Juontaja: Niin, tässä on tapahtunut ihan huolestuttavaa, voi käyttää sitä sanaa, kehitystä, eli nämä on lisääntyneet, mutta niin kuin sanoit, niin se ei ole mikään uutinen.

Haastateltava: Ei, tämä sama kehitys on jatkunut noin vuosituhaten vaihteesta tasaisesti ja lukumäärät on kasvanut aika merkittävästi, ja vaikka se suhteutettaisiin tehdyn työn määrään eli kun sotealojen painoarvo on koko ajan kasvanut, sotealat ovat kasvaneet, se on merkittävä työllistäjä Suomessa, niin vaikka se suhteutetaan siihen tehdyn työn määrään, niin nämä tapaturmataajuus luvut on olleet myös nousussa ja erityisesti siellä yksityisen soten puolella. Ja nyt me ollaan pystytty zoomaamaan siihen, että missä yksiköissä siellä.

Juontaja: Kerro tästä analyysista. Sanoit, että siitä voisi kirjoittaa kirjan, mutta selitä vähän tarkemmin, että mitä kaikkea sieltä on analysoitu ja noussut esiin?

Haastateltava: Joo tosiaan taustalla siihen, että miksi tämä on näin järkälemäinen. Meillä on tapaturmatilastossa semmoinen probleemi kuntasektorin tarkastelun kanssa, että sitä ei voida helposti jakaa tämmöisiin kunnan hallintotoimialoihin tai hallintokuntiin niin kuin esimerkiksi opetus, sivistys, tekninen, sosiaali- ja terveyspuoli, vaan sitä joudutaan zoomaamaan ammattiluokan kautta sen kuntasektorin sisällä. Ja samaan aikaan me halutaan mahdollistaa kuitenkin, mikä on tämän analyysin ratkaiseva valinta, miksi tämä muodosti tämmöiseksi järkäleeksi, että onko näillä töillä ja

niitten tapaturmataajuuksilla eroa julkisen ja yksityisen sektorin välillä näissä ovat tietyissä ammattiryhmissä. Tämä on tosi mielenkiintoinen tarkastelu ja jos me tehtäisiin erikseen yksityisen soten analyysi, niin tämmöistä vertailevaa tarkastelua olisi aika paljon vaikeampi sinne mahduttaa.

Juontaja: Kerro noin pääpiirteittäin, että minkälaisia eroja siellä on. Siis julkisen ja yksityisen välillä?

Haastateltava: Kyllä siellä on. Siellä on sekä tämmöisiä sosioekonomisia eroja, että sitten semmoisia eroja, että tietyssä ammatissa, kuntasektorin ja yksityisen välillä on tämmöinen tapaturmataajuus ero. Tässä on nyt tarkasteltu esimerkiksi niin, kun sairaanhoitajien ja lähihoitajien osalta sitä. Me nähdään esimerkiksi se, että tapaturmataajuus on hyvin erilainen. Lääkäreillä esimerkiksi tosi alhainen, sairaanhoitajalla vähän korkeampi ja korkein sitten lähihoitajille. Ja sitten totta kai meidän pitää huomioida muitakin taustatekijöitä. Esimerkiksi yksityisellä sektorilla vaikuttaa tapaturmia sattuvan enemmän nuoremmille työntekijöille kuin kuntasektorilla. Mutta toisaalta epäilemme, että kuntasektorilla keski-ikä on sitten vastaavasti korkeampi.

Juontaja: Meillä on Suomessa menossa nyt ihan valtavan iso terveyden ja sosiaalihuollon uudistus, suuri soteuudistus, jota on kauan hahmoteltu ja vihdoinkin siinä ollaan päästy siihen pisteeseen, että hyvinvointialueet ovat muodostuneet niin, mitä ajattelet analyttikkona tästä isosta uudistuksesta näiden kaikkien lukujen valossa?

Haastateltava: No, ei voida suoraan sanoa, että se näkyisi vielä. Toivotaan että se näkyy kohta. Tämmöinen epäily tässä nousevien lukujen taustalla on ollut, että ollaanko tätä uudistusta odotettu niin paljon, että nykyisiä rakenteita ei olla uskallettu muuttaa sitten turvallisemmiksi. Että nyt haluttu keskittää huomiota sitten tähän suureen muutokseen. Totta kai se on vaikuttamisen paikka ja nyt tietysti meillä on näkökulma tähän työntekijöiden tapaturmatilaston, mutta eihän se ole ihan täysin irrallinen sitten, että niitä pitää johtaa kokonaisuuksina huomioiden muutkin aspektit esimerkiksi potilasturvallisuus ja tämmöinen kokonaisturvallisuuden näkökulma, että tämä työntekijöiden työturvallisuus on vain yksi osa kuitenkin.

Juontaja: Mutta kenties tässä olisi nyt hyvä paikka tehdä asialle jotain, kun muutakin uudistetaan?

Haastateltava: Kyllä nyt pitää vaikuttaa nimenomaan niihin rakenteisiin, joilla tulevaisuudessa semmoinen jatkuva parantaminen mahdollistetaan eli pitää luoda semmoisia mekanismeja, joilla ne ongelmat tunnistetaan, joilla näitä pystytään sitten seuraavien vuosikymmenten aikana parantamaan, että käännetään tämä kehitys nykyisestä.

Juontaja: Tilasto osoittaa näitä ongelmia, mutta saako sieltä niitä juurisyitä esille tai ylipäättään syitä? Vähän kävit sitä jo läpi, mutta kysyn vielä uudestaan syitä, miksi tilanne on sellainen, kun se on sotealalla?

Haastateltava: Tässähän tämä tilaston problematiikka osin onkin tämä tilasto kokoaa nimenomaan niitä ilmiöongelmia ja olosuhdetekijöitä, jotka liittyy niihin tapaturmiin, mutta ei kauhean syvällistä tietoa siitä, mitkä ne syyt niiden taustalla oli ja varsinkin niitä juurisyitä. Se vaatii, että se tapaturma tutkitaan siellä työpaikalla paljon huolellisemmin ja paljon kattavammin tiedoin kuin vielä mitä se ilmoitetaan vakuutusyhtiölle. Vakuutusyhtiön ilmoituksessa ei kysytä kovinkaan paljoa tämmöisiä organisatorisia taustatekijöitä, jotka on semmoisia mahdollistajia sille, että se tapaturma on sattunut tai jopa sille, että ne toistuu. Näihin juurisyihin puuttamalla mä uskon, että pystyttäisiin turvallisuustilannetta parantamaan huomattavasti sekä yksityisellä sotella että sitten kuntasektorin puolella.

Juontaja: No, eroaako sitten terveydenhoitotyötä tekeville sattuvat työtapaturmat sosiaalipalvelutyötä tekevien työtapaturmista käytännössä? Molemmissa töissä työympäristöt on suht samanlaisia, mutta on siellä varmaan erojakin?

Haastateltava: On ainakin tapaturmatilaston näkökulmasta huomattavia eroja, että käytännössä nämä soten "so-" ja "te-" on täysin eri kokonaisuudet. Totta kai kaikilla aloilla on semmoinen liikkumistapaturmien osuus joka on. Mutta me nähdään just, että tämä tapaturmien määrä ja taajuuden kasvun taustalla nimenomaan siellä sosiaalipuolella on tämmöiset erilaiset ihmisten aiheuttavat tahallisetkin vahingoittamiset, kun taas terveydenhuollon puolella kärjet on hyvin erilaisia ja liittyy esimerkiksi potilaan avustamiseen. Ei enää puhuta yleensä potilaan nostamisesta vaan avustamisesta, edelleen pisto- ja viiltotapaturmia, hyvin erilaisia sosiaalipuolella ja hyvin erilaisia terveydenhuollon puolella.

Juontaja: Vielä kiinnostaisi kuulla lisää näistä esimerkeistä, että minkälaisia, tuossa mainitsit muutamia, vaikka pistot, viillot, väkivalta, mutta kerro näistä vielä tarkemmin, että minkälaisia erilaisia tapaturmia ihmisille sattuu näissä töissä?

Haastateltava: Me ollaan huomioon nostettu erityisesti sosiaalihuollon laitospalveluiden osalta lisääntyneisiin erilaisiin väkivaltatapaturmiin. Analysoitiin tuoreemmalta vuodelta, jolta meillä on tämmöiset kirjalliset vahinkokuvaustekstit ja vapaasanakentät, että mitä siinä tapaturmatilanteessa on sattunut. Analysoitiin vuosia aiemmin jo nämä tekijäosapuolen kuvaukset niistä, että miten on luonnehdittu sitä väkivallantekijä ja miten sitä aktiivista tekoa, mikä on johtanut siihen vahingoittumiseen. Ja nämä on hyvin leimallisesti niin kuin työyhteisöjen potilaisiin, asiakkaisiin liittyviä. Yleisimmin sitä on kuvattu sanalla asukas, asiakas, oppilas, nuori ja se väkivallanteko on ihan tämmöinen lyönti, potku, raapiminen, pureminen, töniminen eli ei välttämättä tämmöistä niin kuin suunnitelmallista, mutta kuitenkin ihan semmoista aiheutettua vahingoittamista. Tämä on semmoinen huomio piirre, että tämmöiset tapaturmat on lisääntynyt tässä pitkän ajan kuluessa tosi paljon siellä sosiaalihuollonpuolella nimenomaan näissä laitospalveluissa.

Juontaja: Onko tässä nähtävillä eroa sitten kunnan ja yksityisen välillä?

Haastateltava: No, valtaosa on yksityistä. Että se kasvu on nimenomaan siellä yksityisellä puolella näissä tapaturmissa.

Juontaja: Osaatko, heti herää kysymys, että miksi? Onko siihen löytynyt syytä?

Haastateltava: Tilasto ei sitä suoraan kerro, eikä varsinkaan sitä juurisyytä eikä sitten korjaamistoimenpide-ehtouksia, mutta me nähdään tämmöisiä korostumia. Tyypillisesti väkivaltatapaturmat korostuu semmoisella työntekijöillä, jotka on verraten nuoria, alle kolmekymppisiä. Mutta mikä on jännä piirre tästä sosiaalihuollon laitospalveluiden toimialasta, että nämä väkivaltatapaukset on yliedustettuina suuryritysten toimipaikoissa. Eli nuoret työntekijät, suuret yritykset, yksityiset hoitolaitokset.

Juontaja: Niin siellä tulee korkeammat luvut?

Haastateltava: Kyllä, joo tämä nyt pystytään tilastoilla osoittamaan, että näissä yksiköissä erityisesti pitäisi kiinnittää huomiota nyt tähän aihepiiriin.

Juontaja: No, entäpä sitten analysissä mukana oleva toinen iso toimiala eli millaisia työtapaturmia sitten kunnan palveluksessa töitä tekeville sattuu?

Haastateltava: Se onkin varsin laaja kokonaisuus, kunta on semmoinen ikään kuin monitoimiala konserni, jossa tehdään vähän kaikkea. Ja siellä nähdään itse asiassa ne, mitä sattuu määrällisesti

eniten ei ole niitä samoja ryhmiä kenelle sattuu suhteessa tehdyn työmäärään nähden eniten, että siellä on eri kärjet. Määrällisesti eniten sattuu hoitolaitoksissa, oppilaitoksissa ja päiväkodeissa nimenomaan tälle hoitohenkilöstölle, lähihoitajille, lastenhoitajille. Mutta sitten jos me tarkastellaan sitä näkökulmaa, että kenelle sattuu suhteessa eniten siihen tehdyn työn määrään, sieltä nousee tämmöiset pienet ryhmät niin kuin kuntasektorille tilastoituvat maatalouslomitus, palomiesten työ ja muutamat muut tän kaltaiset, joissa sitten se tapaturmariski on korkea. Näissä ammattiryhmissä semmoinen keskivertotapaturma on hyvin erilainen kuin sitten taas näillä hoitolaitoksessa sattuville. Esimerkkinä voi mainita just tän palomiesten työtapaturmista, että hyvin harvoin se sattuu hälytystehtävissä. Ja siellä esimerkiksi kuntoliikunnassa sattuvat tapaturmat on ollut semmoisia mihin on jo vuosia kiinnitetty huomiota. Siellä sattuu paljon, jotka johtaa pitkiin työkyvyttömyyksiin ja maatalouslomituksessa työympäristöt on varsinkin hyvin vaihtelevia. Olosuhteet on vaihtelevia, töitä tehdään eri vuodenaikoina ja maatiloilla voi olla hyvinkin keskenään erilaisia käytänteitä verrattuna siihen, että millaisia tämmöisiä prosessiluonteisessa tuotantoympäristössä on.

Juontaja: Tämä on mielenkiintoista. Kerro sitten vielä tarkemmin, että miten siellä sosiaali- ja terveydenhuollontöissä, minkälaisia työtapaturmia siellä sattuu? Ja sanoit, että siellä tapahtuu enemmän, mutta että minkä tyyppisiä?

Haastateltava: Joo liikkumistapaturmat, erilaiset nostamistapaturmat, jotka liittyy varmaankin näihin avustamistilanteisiin ja sitten just nämä terävien esineiden aiheuttamat pistot ja viillot. Ne on nämä isot ryhmät. Lukumääräisesti kuntasektorilla eniten on näitä liikkumiseen liittyviä tapaturmia. Ja siihen sitten luonnollisesti vaikuttaa myöskin sääolot mitkä on. Kuntasektorilla tehdään paljon työtä, jossa liikutaan ulkona tai vuorotellen sisällä ja ulkona. Kehitys on ollut kuntasektorilla tasainen ja nouseva. Sitäkin on pohdittu, että onko meidän esimerkiksi vertailutiedot työn määrästä olleet oikeita. Samaan aikaan on verrattu sitä esimerkiksi kuntasektorin työntekijöiden keski-ään kehitykseen, kun tiedetään, että esimerkiksi vakavien tapaturmien osuus iän noustessa kasvaa. Ollaan selvitetty sitä, mutta se ei näytä selittävän sitä yksin, vaan työn sisällöissä on tapahtunut jotain sellaisia muutoksia, että se tapaturmataajuus on kasvanut. Kuntasektorilla kohti kaikkien alojen keskiarvoa. Yksityisellä sotella jopa sen yli ja varsinkin näissä sosiaalipuolen toimialoilla sekä laitos- että avopalveluissa huomattavasti yli keskimääräisen tapaturmataajuuden. Nyt on huomattu, että ne sosiaalihuollon laitosten osalta niin tapaturmataajuus on ohittanut esimerkiksi sahateollisuuden.

Juontaja: Kuulostaa huolestuttavalta!

Haastateltava: Kyllä, ja tämä on nyt semmoinen huomion paikka. Tosin samaan on melkein jatkettava, että sahateollisuudessa on sitten taas vuosikymmenten aikana tehty huomattavasti töitä, että se taajuus on saatu siellä laskemaan. Mutta nämä painopisteet on muuttumassa nyt. Ehkä sitten tänne sosiaali- ja terveydenhuollon piiriin tarvittaisiin tämmöinen teollisuudesta tuttu jatkuvan parantamisen menettely, jolla kiinnitetään huomiota ja tehdään niitä korjauksia, että nämä tapaturmat taajuudet ja vakavien tapaturmien määrät saadaan laskemaan.

Juontaja: Sä puhuit tässä ikäryhmistä, että nuorille esimerkiksi sattuu enemmän kuin vanhemmille, mutta miten nyt, kun isot ikäluokat on jo paljon jäänyt eläkkeelle ja jää edelleen, niin siinäkin voi tulla taas joku taitekohta?

Haastateltava: Kyllä tämä esimerkiksi vakavuusprofiileissa on näkynyt nämä isojen ikäluokkien eläkkeelle siirtyminen ja siinä just nähdään se, että nuorille sattuu määrällisesti paljon, mutta paljon tämmöisiä ohimeneviä ja lieviä. Sitten taas vanhemmille yleensä tyyppillisesti laskee se taajuusprofiili sinne neljäänkymmeneen neljäänkymmeneenviiteen vuoteen asti ja sitten lähtee nousemaan

tasaisesti. Ja tämän jälkimmäisen iän myötä tulevan nousun mukana erityisesti tämä vakavien yli kuukauden työkyvyttömyyteen johtavien komponentti siinä taajuudessa nousee ja sen taustalla just nämä lisääntyvät liikkumistapaturmat.

Juontaja: Niin toki pitää muistaa se, että kun puhutaan työtaturmasta tai tapaturmasta, että ne voi olla hyvin eri kestoisia ja se vaikutus voi olla hyvin, hyvin erilainen.

Haastateltava: Kyllä joo ja voi olla että nuoretkin kaatuu mutta eivät vaan loukkaannu ja ehkä siinä samalla oppivatkin tämmöisen vääranlaisen riskin hyväksymisen. Ajattelutavan, että kun ei ennenkään sattunut mitään. Sen sijaan, että ennaltaehkäistäisi se kaatuminen.

Juontaja: Mutta tässä tosiaan tarvitaan sitten isoja toimia. Ei pelkästään niin kun työntekijän asenteessa tai tavassa tehdä vaan siellä tehdään työnantaja tasolta asti.

Haastateltava: Kyllä organisoinnissa resursoinnissa, johtamisessa ja nimenomaan kehittämisen mekanismeissa ja vuosia ollaan keskusteltu sitäkin, että tämmöisen diskuteeraamisen kulttuuri ehkä pitäisi saada sinne työpaikoille, mutta toisaalta se, että kun niitä ongelmia havaitaan ja niitä ilmoitetaan, että myöskin se, että niille ilmoituksille pitää tapahtua jotain, että ne otetaan vakavasti, että ne johtaa siihen muutokseen sinne työn tekemisen tavoissa ja olosuhteissa.

Juontaja: Joo kerro lisää näistä, että päästään vähän niin kuin tavallaan murheen alhosta vähän positiivisempaan, millä kaikilla tavoilla tätä työturvallisuutta voi kehittää tai pitäisi kehittää?

Haastateltava: Lukuisilla eri tavoilla, että se on ihan tieteenalan kokoinen tutkimuskysymys, mutta usein myös aika paljon käytännön kysymys eli kaikki ei ole tiedettä, että kyllä se lähtee sieltä työpaikalta siitä osaamisesta, joka niillä työntekijöillä on, ja siitä johtamisesta. Se mahdollistaa sen työn tekemisen turvallisesti ja paremmin kuin ennen. Yhteistyötä, joissa eri osapuolia täytyy kyllä kuulla ja sitten huomioida, että esimerkiksi varsinkin näissä hoitolaitoksissa, että se työturvallisuus on vain se yksi puoli, että ei sitä voi irrallaan siitä muusta kokonaisturvallisuudesta johtaa.

Juontaja: On tämä aikamoinen haaste. Nyt kun on hoitajapulaa ja isoja muutoksia ja muuta. Että, niin kuin sanoit, työturvallisuus ei ole vaan irrallinen osa vaan kaikki yhdessä vaikuttaa siihen.

Haastateltava: Toisaalta se on myös suuri osa sitä alan pitoa ja vetovoimaa, että miten siitä työstä saadaan houkutteleva ja semmoinen, että siellä työssä on mukavaa sillä tavalla, että työt sujuu ja pärjätään ja tehdään ne turvallisesti.

Juontaja: Onko sinulla jotain hyviä esimerkkejä, että missä on onnistuttu?

Haastateltava: No meillä oli tässä Työturvallisuuskeskuksen kanssa just tämmöinen yhteinen tilaisuus, jossa nostettiin tämmöinen laaja-alainen ergonomia yhdeksi tällaiseksi asiaksi, että ergonomiaa kehittämällä voidaan parantaa näitä alan just pito- ja vetovoima. Tämmöisinä hyvinä esimerkkeinä siitä miten on saatu vaikuttavuutta näihin työtaturmatilastoihin, varsinkin tän kuntasektorin osalta, on nämä kuntasektorin yhteydessä tarkasteltavat seurakunnat. Ne tilastoituu siis eri toimialalle, mutta työryhmissä usein tarkastellaan tämän kuntasektorin yhteydessä. Siellä on näkynyt tämmöinen pitkään jatkunut tapaturmien vähenemisen trendi, eli myös myönteistä kehitystä näkyy ja sitten toinen, missä näkyy huomattavaa myönteistä kehitystä, on tämmöistä erilaisten oppilaiden tapaturmien tilasto. Ne tilastoituu suurelta osin kuntasektorin yhteyteen, koska ne menee tämmöisenä palkattomina harjoittelijaryhminä näiden kuntasektorin vakuutusten piiriin. Ja tämä on meille semmoinen huomattavan iloinen asia havaita tilastoista, koska jos nämä nuoret saa tämmöiset hyvät turvalliset työelämän valmiudet niin se antaa toivoa siitä, että 40 vuoden päästä meidän tilastot on paljon paremmat.

Juontaja: Nuorissa on tulevaisuus tässäkin asiassa, voisi näin todeta.

Haastateltava: Yhtenä positiivisena esimerkkinä voidaan mainita myöskin täältä yksityisen soten puolelta terveyspalvelut eli, kun kiinnitettiin huomiota tähän nousuun täällä sosiaalipuolella, niin terveyspalveluiden osalta yksityisellä nähtiin jo noin vuoden 2014 kohdalla tällöinen käänneaste eli siellä se tapaturmien taajuus onkin kääntynyt jo laskusuuntaan, eli yksityisellä terveyspuolella on ilmeisesti pystytty parantamaan jo.

Juontaja: Mitä sä nyt tällöisen tilastojen ja analyysin valossa, että jos joku päättäjä vaikka tulisi kysymään sinulta neuvoa, että mitä pitäisi tehdä, niin mitä antaisit neuvoksi?

Haastateltava: Sen että luodaan niitä semmoisia parantamisen mekanismeja sinne työyhteisöön pitkällä aikavälillä, että huolehditaan, että se prosessi pysyy käynnissä, jolla niitä vähitellen korjataan niitä asioita. Se on se tärkein. Ja sitten meidän analyysi ei pysty vastaamaan tietenkään kaikkiin kysymyksiin, että tähän tuo juuri niitä ilmiöongelmia esille ei niinkään paljon niitä syitä tai niitä juurisyitä, jotka voi liittyä enemmän siihen organisointiin ja työn tekemisen tapoihin. Että se on se työpaikan osaamisella saadaan sitten ne tapaturmien ja vaaratilanteiden tutkimuksella ne syyt ja juurisyöt paremmin esille.

Juontaja: Kiitos tietokanta-analyttikko Janne Sysi-Aho ja kiitos kuuntelijamme vierailusta Tapaturmavakuutuskeskuksen Tutka-aseamalla.